

gore; kedar vino ali pivo vre i. t. d. Rastline sopejo čez dan po perji kiselc in sprejemajo v se ogeljno-kislino in vodeno paro; po noči pa je nasprotno. Ako se veliko ogeljno-kislina vsope, se človek zaduši, ako se je malo nasope, nastopi glavobol in omotica. V zaprtih stanicah, kjer prebivamo, ne imejmo posode z živim ogljem; tudi peči se ne smejo popolnoma zapirati, dokler oglje ni ugasnilo. Ker ogeljno-kislino izsopemo, tedaj je treba tam, kjer je veliko ljudi skupaj, okna odpirati vsaki dan, da pride novi živni zrak. Tudi je škodljivo imeti cvetlice močno dišeče po noči v spavnici. Ker je ogeljno-kislina težej, kakor podnebni zrak, vleže se k tlom, na pr. v kletih, kjer vre veliko vina ali piva. Ako ugasne luč, prinešena v take prostore, je to znamenje, da je taki zrak notri. Ogeljno-kislina se v vodi raztopi, in daje prijeten in hladiven okus, ki želodec okreпча. Skoraj vsaka voda ima nekaj ogeljno-kislina. Kjer se vodni vrelci v zemlji srečajo z ogeljno-kislino, veliko nje vse vzamejo in tako nastanejo kisle vode, slatine.

Vodenec. Ta plin ne pospešuje niti sopenja niti navadnega gorenja, ako pa pristopi atmosferični zrak, gorljiv je, in se imenuje gorljivi zrak. Tak zrak nareja se večkrat iz močvirjev in grezi in na pokopališčih, toraj se tudi imenuje močvirski zrak. Vodeno-gaz se rabi za plinovo svečavo, tudi ga rabijo, ker je 14krat ložej od atmosferičnega zraka, da se z njim napolnujejo zrakovi baloni. Vodeno-gaz je tudi vzrok zapeljivih lučic, več, in drugih svetilnih prikazni.

Dopisi in novice.

— XI. seja 15. oktobra. (Konec.) Gosp. poslanec Dežman govori proti narodni stranki. Ko je oporekal dr. Bleiweisovi hvali tirolskih šol, pravi dalje, da kakor kažejo uradno priobčeni izkazi, koliko novakov pri vojaki pisati in brati zna, je v Tirolah se zmirom temno. Nič dosti boljše nij na Kranjskem, seveda če bi se »Novicam« verjelo, potem uže, te kažejo vse v naj lepšem svitu. Da nij peticija deželne šolske konferencije navela nobenih posameznih slučajev, to jo stori mnogo vredno, kajti ona uči nekatere gospode omike, ki se nijso sramovali v neki izjavi kranjsko učitelstvo nečuvno zasramovati. Če se reče, da šolo občine izderžavajo, to nij res; saj je bil dr. Costa sam poročevalec o zakonski osnovi, da bode od slej plačeval učitelje deželni fond; torej bi jih imel tudi imenovati deželni šolski svet. — Če dr. Costa toži o germanizaciji, je v čudnem protislovju s svojimi volilci, ki so namreč v Postojni prosili, da se uvede v tamošnjo šolo nemški jezik. Če je dr. Costa rekel: nas imenujejo »Deutschenfresser«, odgovarjam jaz na to, da je ono rečeno le časnarska fraza. Jaz pa na pisarije nobenega časnika nič ne porajtam. Ampak vse kaj družega je, če se bere v deželnem zboru interpelacija, ki je polna grobih napadov na učitelje, ki jih tako rekoč »vogelfrei« razglaša. Vprašam gospoda, kje je omika? Gospodje one strani tožijo o germanizaciji, ali oni sami narod germanizujejo. Jako čudno je slišati govorjenje dr. Zarnika, ki se toliko jezi, da so učitelji prosili za državno službo; saj je on sam pred kratkim re-

kel, naj država šolstvo vzame v svoje roke. (Dr. Zarnik: Nij res, tega nijsem nikoli rekel!) In poslednjič pravi g. Dežman: Kakor bi duhovni ne bili zadovoljni, da bi jih, občine nastavljale, tako tudi učitelji ne morejo biti.

Zato jaz želim, da se to vprašanje na tanko pretrese.

Dr. Zarnik: Kar je g. Dežman rekel, da se po statističnih vojaških izkazih vidi, koliko ljudstva zna pisati in brati, kaže da se g. Dežman nij nikoli naše domače statistike temeljito učil, kajti dobro se ve, da vojaški novaki nijso pravo merilo, ker velika večina baš kranjskih vojakov zatajuje pri asentiranji vednost branja in pisanja, da bi vsled tega ne avanzirali za frajtarje in korporale in prej na odpust sli. Če Dežman našo slovensko dramatikó s tem zasmehuje, da mi Lumpaci Vagabunda predstavljamo, pogledjmo pa Nemce, kaj pa oni predstavljajo? Francoske igre o prešeštovanji kakor Frou-Frou i. t. d. Če g. Dežman pravi, da sem jaz rekel, da bi država sama za šolstvo skerabela, to nij res; jaz sem samo rekel, da naj država k plačam učiteljev toliko doda, da bodo namesto 400 gl. 700 gl. imeli. Če se misli v solah nemčiti, jaz rečem, rajše za zdaj nobene šole, nego taka. Če g. Dežman pravi, da se Nemci za nas niti ne brigajo, povem mu, da predobro poznamo, in sicer ne samo mi, nemški program: »Vom Belt bis zur Adria«. To mi znamo in zoper to se bomo branili vsikdar uprav zato, ker smo poslanci slovenskega naroda.

Poslanec Obreza predlaga konec debate, kar se sprejme.

Predlog dr. Schreija, da se izroči peticija deželne učiteljske konference, deželnemu odboru v prevdarek, ne odobri se in se prošnja odbije. Proti njej so glasovali vsi narodni poslanci.

Tako je bilo tedaj letos zborovanje o šolstvu v deželnem zboru kranjskem. Prinašal sem govore obeh strank objektivno po »Slov. Narodu«, ki sem jih pa primerjal s stenografičnimi zapisniki imenovanih sej. Ostre pušice so letele iz tabora v tabor, govori še sedaj odmevajo po časopisih; slehernega sili to k premišljevanju, posebno veliko se pa učitelji iz tega lahko nauče; sedaj namreč vidijo, kaj misli večina deželnega zbora o njih težnjah in peticijah.

Slo je v IX. seji najpred za povišanje učit. plače. To kljusè »Schltzg.« posebno rada jezdari; kdor se hoče ljudem prikupiti, mora peti tisto pesem, katero radi slišijo; možje, ki take peticije kujejo, dobro vedo, da sedaj ne dosežejo nič, a popularni hočejo biti, tedaj vsi goré za povišanje plače, ker je ta pretveza naj boljše sredstvo za agitiranje. — Zanimivo je, kar je poslanec pl. Langer o tem rekel, da je namreč težko podvreči osebno mnenje interesu dežele, a stvar je taka, da dežela ne more več dati. Učiteljske plače res niso sijajne, in v primeru s sosednimi deželami majhne, in če vse prevdarimo, kar se tirja od učiteljev, res premajhne, kajti kdor vse to, in to dobro in izverstno zna, ni se mu treba vkvarjati s tako težavnim poslom, kakor je podučevanje mladine, plača trudu in terpljenju res ni primerna, a stan tirja od učitelja požertovalnost. To je tudi spoznala in izrekla vsa zbornica, a večina, ker učiteljem plače ne more zboljšati, privošči jim postranskih zaslužkov, da si plače zboljšajo. Kljub temu pa vendar le mislimo, da bo deželni odbor prej ali slej povišati učiteljem plačo, ako bo vel še tak veter iz vladnih krogov, kakor sedaj, pa sliši se, da se veter tudi v tej zadevi nekoliko obrača.

L. 1872 se je dr. Zarnik prevdarjaje vse te okoliščine v naši deželi toplo potegoval, da ostanejo poure učiteljem, in tudi letos je nasvetoval, kar je tudi obveljalo, da naj bode učiteljem privoljeno, opravljati službo občinskega tajnika. Tukaj pa nikakor ne govorim pro domu sua (za se), kajti že več let nisem od poure beliea videl, kdo bo neki plačeval poure v revni predmestni fari,

a morebiti, da marsikateri teh, ki podpisuje proteste zoper dr. Zarnika, vendar rad sprejema ta priboljšek, kateri večina deželnega zbora učiteljem iz serca privošči, kajti javnemu poduku to ne škoduje; priden učitelj bo svoje dolžnosti že tako ali tako spolnoval; najemnik pa ostane najemnik, ako tudi ni pour. Učitelji so pa tudi dr. Zarniku pokazali, kako znajo hvaležni biti!

V XI. seji se je govorilo o prošnji učiteljske skupščine, da naj se okrajnim šolskim svetom vzame pravica učitelje izbirati, to pravico naj ima deželni šolski svet. Da so se narodni poslanci potegovali za pravico krajnega šolskega sveta, razumeva se samo po sebi. Čemu jih je narod poslal v zbor, kaj mar zato, da bi molčali pri tako važnem vprašanji, ki globoko sega v pravice krajnih šolskih svetov?! Govoriti tukaj je bila njih dolžnost. Kdor tega ne spozna, temu res ni pomagati, in tak, ki govori zoper pravice krajnih šolskih svetov, ne gleda drugega, kakor samega sebe; njemu je vse drugo deveta briga; samo da en pot doseže, kar si želi. Se ve, učitelji se skregajo v svojem kraju, potem zaslové po deželi, soseske se jih branijo; taki gotovo žele, da bi jih kdo iz blata vlekel in deželni šolski svet naj bi opravljal ta posel. — In potem pa zabavljajo zoper narodne poslance in pomagajo zdrazbe delati. Ljubljanski učitelji, in tisti, ki so v cesarskih službah, lahko tako glasujejo; Ljubljana ima svoje šolsko nadzorništvo, in te pravice ne daje iz rok, poslednje pa to nič ne zadeva. Kaj neki pomagajo vse take izjave učiteljev, kaj pomagajo protesti, ko bi jih podpisali tudi vsi kranjski učitelji, kar se pa menda nikdar ne bode zgodilo. — Ko bi učitelji molčali in se ne vtikovali v take, eminentno politične reči, bi pač naj bolj pametno ravnali in molčala bi tudi národna stranka iz marsikategerega obzira, ker noče učiteljem v ničem škodovati, dobro pozna njih težavno nalogo, in gotovo tako dobro, kakor nasprotna stranka želi napredek šolstva, a pri takih sklepih pa ne gre za napredek šolstva, marveč za vse kaj drugega. — Kedar pa narodni poslanci, p. dr. Zarnik to odkrijejo in stvar s pravo besedo imenujejo, takrat pa zaverši po učiteljskih krogih, se ve da, le po nekaterih, češ dr. Zarnik nas je razžalil?! Mar ste res tako nevedni ali se tako nevedne delate? Oboje ni lepo, in ne pristuje ljudem, ki hočejo veljati za samostalne ljudi. Mar s tem mislite dr. Zarniku veljavo vzeti? Jasno kot beli dan pa je, da so vsi taki sklepi učiteljske konferencije merili na to, učitelje popolnoma odločiti od ljudstva in od dežele, katera jih vendar plačuje, in podvreči jih popolnoma državni oblasti. To pa je na dvoje nabrušen meč; in zgodilo se bo morda tudi brez učiteljskih peticij. In potem bodo še le učitelji spoznali, kaj se pravi državno suktno nositi. Se vé, dokler konja lové, ponujajo mu ovsu in detelje, ko ga pa vjamejo, naprežejo ga v voz in če ne boga, dobi pa z bičem. A ne da bi jaz ne cenil cesarske službe ali državnih vradnikov, samo smešno se mi zdi, da človek prosi sebi večjega podložništva. To pride že samo po sebi, ako čas tako nanese. Iz svobodnega stališča se to nikakor ne da opravičiti, in celo breztačno je prositi pri deželi povišanja plače, pa prositi ob enem tudi državne suktnje. Komu tukaj ne pride na misel Buridanov osel, ki je videl pred sabo dva snopa sena, pa premišljeval, katerega bi se bil lotil. Revez bi bil vendar-le mogel lakote poginiti, ko bi ne bil končal svojega premišljevanja in se lotil enega snopa. Učiteljska zavednost in samostalnost, oj kje si doma? Sicer se je pa »Schlztg.« sama hvalila, da razen ene kope odposlanih učiteljev so bili vsi udje kr. L. Lehrervereina. Obravnave in sklepi deželne učit. skupščine so bili tedaj le nadaljevanje teh člankov in teh sestavkov, katere v »Schlztg.« beremo že dve leti, in to nam vse pojasni.

M. M.

— V seji c. k. dež. šolskega sveta 9. oktobra se sklene, da dobé učiteljske okrajne bukvarnice, bukvarnice večrazrednih šol in šolske bukvarnice po srednjih šolah »Dimitzevo Geschichte Krains«. — Učitelj, ki prosi, da se mu učiteljska skušnja pregleda, ne usliši se. — Na dvorazredni dekliski šoli v Kamniku bode l. 1874/75 izjemoma poldnevni poduk. — Zastran šole v Kersnicah se naroča okraj. šl. svetu v Litiji, spravedljivo pripraven prostor dobiti za šolo. — Krajnemu šolskemu zavodu v Senožcah se dovoli, da sme prodati zaveznico 8100 gl.; da poplača trošek za šolsko poslopje, ter verne dolg 2000 gl. — Nekdo ki se je zavezal za šolo v Adlešičih vsako leto nekaj plačevati, se vnovič vsled §. 36. dež. šl. post. št. 21. dež. zak. v to obveže, in njegova pri-tožba se overže.

V seji 17. oktobra se sklene, prositi sl. ministerstvo, da se postavi na državne troške poslopje za možko in žensko učiteljsiše z vadnicami in otročjim vertom. (*Sl. ministerstvo je v to privolilo, in ravno sedaj se išče po „L. Zeitung“ pripraven prostor za tako poslopje, ako je namreč kak hišni posestnik pripravljen v kup dati svoj prostor.*) — Podučiteljska služba na Verhniki se spremeni v učiteljsko z letno plačo 450 gl. — Na novo šolo v Zagradec se pokliče pomožni učitelj, ki bo dobival nagrado iz prihodkov spraznjene službe. — Prvemuo učitelju na dvorazredni šoli se daje nagrada iz prihodkov podučiteljske službe, ker je v obojih razredih nad 30 ur učil. — Pri kranjskem pokojninskem zavodu je precej denarja na razpolaganje čez opravke, za ta denar se bodo kupile zaveznice in se prepisale (vinkulirale) na pokojninski zavod kranjskih ljudskih učiteljev. G. Robič, farni oskerbnik na Senturski gori je poslal 666 rastlinskih plemen, zato se mu izreka javna zahvala. — V seji 29. oktobra se oddajajo s priterjenjem knezoškofjskega redništvo Metolkove nagrade; štirje drugi prosilci dobivajo tudi nagrade iz normalnega šolskega zaklada za poduk v kmetijstvu. — V Šiški sedaj še ne bode 3razredne šole, ampak samo dvorazredna, ko se bode šola zidala, gledalo se bo na to, da se s časom prizida tretja šolska soba za 70 otrok. — Za šolske potrebe v vsakem okraji, kakor jih našteva §. 44. dež. post. 29. aprila, se ima narediti v vsakem okraji naklad na direktne davke, privzemši tudi redno tretinjisko priklado, v zvezi z okrajno priklado (Bezirksumlage). Kar šolski okraj potrebuje vsako leto, se razdeljuje po davkih na davkarske okraje, in okrajni šolski svet naj to o pravem času predlaga c. i k. okrajnemu glavarstvu, da nareja troškini provdarek, ter denarje iztirja, kakor se tirja okrajna priklada na davkih. Kjer se še ni moglo skerbeti za troške l. 1874, naj se za okrajne šolske potrebe najpred vzame l. 1874 i 1875 sicer pa vselej eno leto prej. Deželna vlada se naprosi za dovoljenje, da smejo okrajne blagajnice posejovati okrajnim šolskim svetom proti temu, da vračujejo to prihodnje leto. C. k. okrajni šolski sveti se bodo za svoje mnenje popraševali, koliko imajo dobivati učitelji potnine za okrajne konferencije, in koliko dnine za okrajne in deželne konferencije. — Sklene se: učitelj v Radovljici nima pravice do tistih 195 gl.; ki jih je dobival stalni prošt za prevžitnino; ta svota se ima odpisati iz proračuna za ljudsko šolo v Radovljici, kar primankuje, doda normalni šolski zaklad. Nek učitelj dobiva odpust za tri mesce. Pervi učitelj v Hrenovcah bo imel od 1. januarja 1867 po 500 gl. za l. 1875. pa dobi podpore iz normalnega zaklada. Prošnji za prizanešenje zastran povernila državnih stipendij na učiteljsišču se predlagate ministerstvu. — Učiteljem v Terziču se dovoli nagrada za ponavljalno šolo. — Prošnja nekoga učitelja za upokojenje se zametuje. Konečno se rešujejo prošnje za nagrade in pripomoč.

— Dr. Zindler, vodja gimnazijski, je imenovan ud deželnemu šolskemu svetu. — Na dekliški šoli z nemškim učnim jezikom so imenovane: Gospodična Ana Reinisch, ravnateljica, gospodična Ida Tomasini, učiteljica in gospodična Albertina Jagrič, začasna učiteljica. Perva je iz Dunaja, tisti, ki jo poznajo, trdijo, da je vodstvo v dobrih rokah. (Dunajska »Volksschule« obira to ravnateljico po svoje. — Dobro znamenje. — Kogar liberalci objedajo, mora že nekaj veljati.) Zeleti je, da se izredijo deklice nove šole v takem duhu, kakoršnega je polna ravnateljica, potem že zdaj šoli srečo voščimo. Tako piše »Glas« iz Gorice.

— V Proseku blizo Tersta in v Kobaridu na Goriskem ste letos pripravljali šoli za nastopivne učeničke. Šola v Kobaridu je se otvorila s slovesnostjo 15. novembra.

Iz Ljubljane 6. t. m. je bilo v čitalnici z obleko obdarovanih 25 dečkov I. in II. mestne šole, in 25 deklic nunske šole.

Razpisi učiteljskih služeb.

Na Kranjskem. Na Irazredni šoli pri Beli cerkvi učit. služba, l. p. je 450 gl. in prosto stanovanje, pa od soseske 50 gl. za orgljanje; na Irazredni šoli v Šmihelu poleg Rudolfovega učit. služba, l. p. 500 gl. in 80 gl. stanarine. Prošnje do 20. decembra t. l. pri dotičnih krajnih svetovalstvih.

Na Goriškem. V šolskem okraju goriske okolice razpisujeti se s stem učiteljski službi v šolski občini II. vrste v Ajdovščini in v šol. občini III. vrste v Podgori. Dohodki tih služeb so določeni v §. 22. 39. in 33. deželne šolske postave 10. marcija 1870. Prosilci naj vložijo prošnje previdene z dokazom učiteljske sposobnosti in dosedanjega službovanja naj dalje do 15. januarija 1875. pri dotičnih kraj. šol. svetih. Prosilci, ki ne služijo v tem okraju, naj vložijo prošnje po njim predpostavljenih šolskih oblastih.

C. k. okr. šol. svet v Gorici dne 2. decembra 1874.

Na Štajarskem. V Mozirju (Prasberg, šol. okraja gornjegrajskega) nadučiteljska služba z letno služnino 3. razreda, s priklado 50 gl. in s prostim stanovanjem. Prošnje do konca decembra t. l. pri krajnem šolskem svetovalstvu v Mozirju.

Premembe pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. Gsp. Julij Plhak je nadučitelj in šolski vodja na novovstanovljeni 4razredni lj. šoli v Toplicah pri Zagorji, prvi učitelj je gsp. Čerin, poprej v Žireh; drugi gsp. Alojzij Jerše, poprej v Šmihelu, tretji pa gsp. France Jurman že poprej tam učitelj. G. Peter Gros poprej v Gorjah je učitelj na ljud. šoli v Zagorji. G. Janez Skerbinec, poprej Preddvorom (Höflein) je nadučitelj in vodja v Šentvidu pri Zatičini. Na Kerko pride g. France Pregel iz Vač, in na Vače g. Janez Pečar iz Kerke. Učit. kandidat g. Fr. Hlavka pride za podučitelja na Ig pri Ljubljani.

Na Goriškem. V okraju goriske okolice so sledeči učitelji poterjeni v službi: Vinko Cernic v Št. Petru, Fr. Cicero v Oseku, Jož. Srebernič v Čepovanu, Jož. Mazek v Cerovem, Oton Dic v Biljah, Blaž Sedevec v Zabljah in Čopi Jož. v Št. Martinu. Učit. Tom. Lukančič je premeščen iz Podgore v Štajak v Sežanski okraj.

Listnica. Slov. uč. društ. G. V. Jarec v Rajhenburgu za l. 1873 i 1874 A 1 gl. — 2 gl. Drugo opravili.

 Današnjemu listu sta pridjana „Kazalo“ in „Zavitek“.

Odgovorni vrednik: **Matej Močnik.**

Tiskar in založnik: **J. R. Milc.**